

Reviews: Cartografie en Chronologie

Onze vaste redacteurs Sam van Clemen en Frederik Maertens laten hun licht schijnen op twee boeiende hulpwetenschappen van de geschiedenis: cartografie (Vlaanderen in 100 kaarten) en chronologie (Was de klok van slag?).

Wouter Bracke en Eric Leenders (red.). Vlaanderen in 100 kaarten. Leuven, 2015, Davidsfonds, 320 p.

Davidsfonds Uitgeverij en de Koninklijke Bibliotheek hebben sinds enkele jaren een partnerschap, dat resulteerde in de uitgave van een boek over (historische) kaarten van Vlaanderen. Wouter Bracke – de huidige directeur van de *Academia Belgica* in Rome – vertelt in *Vlaanderen in 100 kaarten* samen met een groep andere auteurs op basis van chronologisch gerangschikte betekenisvolle kaarten wat kaarten zijn, hoe ze vroeger tot stand kwamen en wat ze vandaag geworden zijn. Hij gaat ook na wat kaarten ons kunnen vertellen over Vlaanderen, zijn cultuur, geschiedenis en economie. Bijna alle kaarten zijn afkomstig uit de collecties van de KB.

De geschiedenis van de cartografie begint in het boek in de late 15de eeuw: uit de middeleeuwen zijn immers maar weinig kaarten bewaard gebleven. De technische en wetenschappelijke (r)evoluties vertalen zich ook in de kaartproductie: de middeleeuwse onhandige tekeningen evolueren vanaf de 16de eeuw geleidelijk tot een betrouwbaarder kaartbeeld. De ontwikkeling van de drukpers bevorderde fel de verspreiding van de kaart en de kwaliteit ervan. De Nederlanden speelden bij deze evolutie een centrale rol: namen als Abraham Ortelius en Gerard Mercator zijn overbekend, maar zij zijn lang niet de enige die aan bod komen. Voor 1648 zijn er uiteraard geen kaarten te vinden waarop enkel de Zuidelijke Nederlanden zijn afgebeeld, wel de hele Nederlanden en afzonderlijke vorstendommen. Rechts in het boek staat steeds de kaart afgebeeld, links staat de uitleg erbij te lezen. Soms zijn uitvergrotingen opgenomen. De beschrijvingen van de 100 kaarten kunnen elk afzonderlijk worden gelezen. Nummers tussen haakjes verwijzen naar andere kaartnummers die meer informatie geven of leggen verbanden tussen kaarten.

We grasduinen in de erg rijke inhoud. Op de eerste opgenomen kaarten komt Vlaanderen nog niet voor. Op kaart 3 gebeurt dit voor het eerst: ze dateert uit 1358 en is daarmee één van de oudste voorbeelden van cartografie uit de Lage Landen. Ze toont een stukje poldergebied aan de Vlaamse kust. De oudst bekende kaart van het graafschap Vlaanderen komt uit Italië en werd gemaakt in 1452. Ook het hertogdom Brabant is geregeld in kaart gebracht. De eerste gedrukte kaarten waren houtsneden van het einde van de 15de eeuw, later kwamen kopergravures in gebruik. Stadsplannen, toeristische kaarten, maritieme kaarten en wandkaarten waren er al in de 16de eeuw. Die eeuw verschenen ook de eerste kaarten in boekvorm: Ortelius produceerde de eerste atlas in 1570.

De cartografie in de Nederlanden bereikte haar hoogtepunt in de 17de eeuw: de Nederlanden werden toen vaak voorgesteld als een leeuw. De *Leo Belgicus* is de bekendste. De ons omliggende landen hebben de Zuidelijke Nederlanden eveneens in kaart gebracht: tijdens de Franse tijd als een integraal deel van Frankrijk. De Ferrariskaart is een mijlpaal geweest: ze brengt de lezer 240 jaar terug in de tijd. Latere kaarten tonen de departementen, provincies en uiteindelijk het moderne Vlaanderen. Er zijn ook kaarten die de Wereldoorlogen tonen, de spoorwegen en autosnelwegen, het telegrafienetwerk, de economische ontsluiting, de taalgrens en uiteindelijk Vlaanderen vanuit de ruimte.

Zo brengt dit boek het verhaal van de geschiedenis van de cartografie, haar belangrijkste vertegenwoordigers en haar technieken. Het brengt ook het verhaal van de gebieden die vandaag het Vlaams gewest uitmaken. Davidsfonds zorgde voor een erg fraaie uitgave met harde cover. Voor geïnteresseerden in cartografie of in de geschiedenis van onze gewesten is dit boek een aanrader om in te lezen of door te bladeren.

Sam Van Clemen